

DE ECOLOGISCHE ONTWIKKELING VAN EEN AFGESLOTEN ZEEARM

Volkerak-Zoommeer van zee tot meer

In 1987 ontstond het Volkerak-Zoommeer door de uitvoering van het Deltaplan. De zeearm werd niet zozeer afgesloten vanwege veiligheidsoverwegingen, maar vooral uit milieuoverwegingen en vanwege afspraken over scheepvaart en landbouw. De consequentie van de aanleg van de Markiezaatskade (1982) en de Philipsdam (1987) was wel dat het zoutwatergebied mét getijdenwerking langzaam plaatsmaakte voor een zoetwatergebied met een vast waterpeil: NAP. Uiteindelijk ontstond het Volkerak met een oppervlakte van 6000 hectare en het Zoommeer met een oppervlakte van 2000 hectare. Het RIZA heeft in opdracht van Rijkswaterstaat directie Zeeland een rapport uitgebracht over de ecologische veranderingen die de afsluiting met zich meebracht.

De doelstelling voor het Volkerak-Zoommeer is het creëren en handhaven van een watersysteem met natuur in de oevergebieden en het ondiepe water en scheepvaart in het diepe water. Direct na het afsluiten trad als gevolg van het niet langer schommelende waterpeil overafslag van de buitendijkse gebieden op. Om dit te beperken en de land-waterovergang optimaal te ontwikkelen werd voor het hele bekken een plan opgesteld om de oever te verdedigen. Naast de aanleg van vooroeververdedigingen en het uitdiepen van kreken, werden ook (nieuwe) eilandjes opgespoten. Hierdoor werd niet alleen erosie tegengegaan, maar nam ook de natuurwaarde toe.

Ook na de afsluiting behield het Volkerak de internationale betekenis voor diverse vogelsoorten. In 1995 is het meer dan ook opgenomen in de lijst van wetlands. Het is ook aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de EU-Vogelrichtlijn. Vorig jaar maart is het Zoommeer eveneens in deze lijst opgenomen.

Het is duidelijk dat het afsluiten van de zeearm een aanzienlijke invloed uitoefende op het watersysteem. De veranderingen kunnen in drie perioden worden ingedeeld. In de eerste periode, grofweg van 1987 tot 1990, verdwijnen de echte zoutwaterplanten en -dieren. Zij werden langzaam vervangen door zoetwaterflora en -fauna. Opvallend was dat het watersysteem zich ontwikkelde tot een helder watersysteem.

De tweede periode loopt grofweg van 1990 tot 1996 wordt gekarakteriseerd door een toename van de vispopulatie en een afname van het gemiddelde doorzicht. Vanaf 1994 treedt blauwalgenbloei in de zomer. Door het verminderde doorzicht nam het totale areaal aan waterplanten af. Het aantal vis- en

macrofauna-etende watervogels nam toe.

De laatste fase in de ontwikkeling van het watersysteem begint in 1996. Het water wordt snel troebeler en het totale fosfaatgehalte stijgt. Ook het aantal blauwalgen in de zomer neemt toe, evenals de duur van de overlast.

In de periode van 1989 tot vorig jaar is een 40-tal eilandjes aangelegd, waardoor de zachte oeverlengte in het gebied is verdubbeld. De eilanden bestaan overwegend uit zandig sediment. Op het merendeel van de eilanden wordt een natuurlijke ontwikkeling nagestreefd. In het ondiepe water rond de eilanden vond al snel ontwikkeling en uitbreiding van het areaal waterplanten plaats. Opvallend is dat de ontwikkeling van oeverplanten achterblijft. De ecologische toestand van de eilanden wordt sterk bepaald door de leeftijd van de eilanden. Op

oudere eilanden vindt struweel- en bosvorming plaats. Hier worden dan ook typische bossoorten aangetroffen.

De belangrijkste knelpunten voor de ecologische ontwikkeling van het watersysteem zijn de slechte waterkwaliteit en het gebrek aan hydrodynamiek. De toename van nutriënten is de belangrijkste oorzaak van het ontstaan van een troebel watersysteem. Ook de belasting van microverontreinigingen vormt in toenemende mate een bedreiging voor de duurzame ontwikkeling van het watersysteem. De ontwikkeling van oevervegetatie blijft achter door het ontbreken van waterpeildynamiek en de abrupte overgang van land naar water. Als wordt vastgehouden aan het ontstaan van een helder watersysteem is in de eerste plaats een vermindering van de aanvoer van microverontreinigingen en nutriënten noodzakelijk. Ook kan gedacht worden, naast maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren, aan aanpassing van het visstandbeheer.

Sommige maatregelen zijn eenvoudig, andere zijn moeilijker te realiseren. Succes kan niet gegarandeerd worden. De uitdaging is om een integraal pakket van maatregelen samen te stellen dat uitzicht biedt op de doelstellingen voor de lange termijn. De belangrijkste bouwstenen bestaan uit maatregelen die invloed hebben op de waterkwaliteit, peildynamiek, de inrichting en het beheer. Een dergelijk integrale opzet vereist wel dat alle betrokken instanties meewerken. Hierbij dient ook rekening te worden gehouden met de visie- en ideëenvorming over de ontwikkeling van de hele Zeeuwse Delta op langere termijn.

Proeflocatie van het project 'Planten in de peiling'. Het RIZA onderzoekt hier de mogelijkheden voor de ontwikkeling van oevervegetatie in het Volkerak-Zoommeer.

